શ્રી

બ્રહ્મભટ્ટ સાહિત્ય કાવ્ય સંગ્રહ.

પ્રથમ ભાગ.

❋ સંસોધી છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા. ❋

બ્રહ્મભટ્ટ, છગનલાલ પુરષોતમજી નીવાસી-વીજાપુર.

બ્રહ્મભટ્ટ, ત્રીભોવન કુંવરજી નીવાસી-પલીયડ.

બ્રહ્મભટ્ટ, હરગોવીંદ પ્રભુદાસ. નીવાસી-ગોમતીપુર.

બ્રહ્મભટ્ટ, ધીરાજી હમીરજી. નીવાસી-પાટણ.

દોહરો.

કામધેનુસો કાવ્યહે, શબ્દાર્થસો દુધ,
સુખ માખન ભોગત સુધી, બચન સુધા નિધી શુદ્ધ.

સંવત, ૧૯૬૫ ❋ સને ૧૯૦૯

ધી "નટવર" પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ—અમદાવાદ.

પ્રસ્તાવના.

શ્રી બ્રહ્મભટ્ટ જ્ઞાતિ બંધુઓની પરમ પવિત્ર સેવામાં નમ્રતા પુર્વક વિનંતિ.

પ્રિય બન્ધુઓ તથા વાંચકો ! અમારા તરફથી શ્રી બ્રહ્મભટ્ટ સાહિત્ય કાવ્ય સંગ્રહના પ્રથમ ભાગની ચોપડી અમારીમતિ અનુસારે બ્હાર પાડવામાં આવી છે. તેમાં આપણી જ્ઞાતીના મહાન ધુરંધર કવીશ્વરો જેવા કે ચંદ, ગંગ, ભુખણ, વૈતાલ, ત્રિકમ, સુરદાસ, જસુરામ, જેષ્ટલાલ, ગિરધર, નરહર, કેશવ વિગેરે વિગેરેના લેખોની રસમય કાવ્યની ચુંટણી કરી છપાવી પ્રસિદ્ધી કરી છે, તેની અંદર અમારા તરફથી કોઈ પણ પ્રકારની ભુલચુક હોય તો દરગુજર કરશો. એજ નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે !

૨૬૫

કવિ-કુબેર.

દોહા ગુઢ.

શિર ધી કત્તા આભરણ વાકે મુખમેં હોય,
સો યાકે નેનું બસેં વાકો અંગ ન કરના કેય.
દધિ સુતતા સુતતા સુતાતા વાહન ભખ હોય,
તા માતા ભગની પતિ નિશદીન ભજી લે સોય.
ચાબા સુત રીપુ તાસ સુર તા ભખ કો અસવાર,
તા જનુની પીયુ આભરણ તા ભખ સુત પ્રભુ જાર.
દધિ સુત વાહન વદન છબિ દધી સુત વાહન નયન,
દધી સુત વાહન નાસિકા દધી સુત વાહન બેન.
અવની બંધન તાસ રીપુ તા સ્વામી અર્ધંગ,
તાસ પીતામેં નીપજે વાસો લાગ્યો રંગ.
દ્વાદસ મુખ ભુજ અષ્ટવર દગ પચીસ પ્રગનીશ,
તે તમને રક્ષા કરે-જગપતી હો જગદીસ.
દધી સુવા દધી સુત ભખ્યો દધી સુત એગે બોલાય,
જો દધી સુત આવે નહિ તો દધી સુત રીપુ ઉડ જાય.
રસના એક રૂ કર દુઇ સુર લોચન ખટ પાય,
ઇણ ગુઢ રો અર્થ કેસો મોટો કવીરાય.
રામ સહોદર કનક રીપુ કો ડંડકો સાર,
એ તીનોંતો મૈં નહિ તો છાંડી ભરતાર.
દાદુર ભોજન અહિ ધસણ હર રીપુ વાહન સોય,
યેતી નોંમે અર્પીયા તોડ અપનો નવ હોય.

તથાસ્તુ!

જાહેર ખબર.

આ પુસ્તક મળવાનાં ઠેકાણાં નીચે મુજબ.

બ્રહ્મભટ છગનલાલ પુરસોતમજી-ઠે૦ ભાદાંણી ભાટવાડામાં
મુકામ—વિજાપુર.

બ્રહ્મભટ ત્રીભોવન કુંવરજી—ઠેકાણું લીમડા શેરીની ખડકી
સારંગપુર—અમદાવાદ.

બ્રહ્મભટ હરગોવીંદ પ્રભુદાસ-ઠે૦ અમદાવાદ તાળે મુકામ
ગોમતીપુર.

બ્રહ્મભટ ધીરાજી હમીરજી—ઠે૦ અમદાવાદ તાળે ગોમતીપુર.
અગર કસારવાડો મુ૦-પાટણ.

ઉપરના શિરનામે પત્ર વ્યવહાર કરવાથી વ્યાજબી અનુસરતી કિંમતે મોકલી આપીશું પોષ્ટ ખર્ચ જુદું.

શ્રી બ્રહ્મભટ સાહિત્ય કાવ્ય સંગ્રહ.

પ્રથમ ભાગ.

કવિ-ગંગ.

કવિત.

પવનકો તોલ કરે, ગગનકો મોલ કરે,
રવીસે બાધે હિંડોલ એસે નર ભાટ હે.
પથ્થર સો કાંતે સુત બાંઝનકો બઢાવેં પુત,
મસાનમે બસતે ભુત તાકો ગર ભાટ હેં.
બીજલીયાં કરે લેવા, દવની સુ રાખે દેવા,
રાહુકુ ખવાવે મેવા, એસો સદ્ધર ભાટ હેં.
મેગનકું રાખે ઠેરા, તખતકા લુટાવે ડેરા,
મનકા સંભારે ફેરા, એસો નર ભાટ હેં. ૧

કવિત—ધમક નિસાન સુની, ધમક તુરાન ચીત,
ચમક કિરાન, મુલતાન મકરાન જ્યુ;
મારૂ મરદાન, કામરૂકે કરબાન આદી,

મેવારકે રાન, હિંદખાન આન માન જ્યું.
પુર બગાન પછ માખ, પલટીન ઉતરાફ્,
ગુજરાત દેશ, અરૂ દચ્છન દખાના જયુ;
ઓરખાન હબસાન, હેલાન રૂમસાન,
ખેલ ભેલ ખુરાસાન. ચઢે ખાન ખાના કયું.

(દોહો.)

સબ નદીયનકો નીરહેં, ઉજવલ રૂપ નીધાન,
શાહ પુછત કવી ગંગકુ, જમુના કયુ ભઈ શ્યામ

સવૈયા.

જાદિન તે જદુનાથ ચલે, બ્રજ ગોકુલસે મથુરા ગીરિધારી,
તાદિન તે બ્રજ નાયિકા સુંદર, રપતિ ઝપતિ કપતિ પ્યારી;
ઉનકે નેનનકિ સરિતા ભઇ જેસે, શંકર સીસ ચલે જલ ભારી,
કવિ ગંગ કહે સુન શાહ અકબર, તાદિન તે જમુના ભઇ કારી. ૧
નઇ અબલા રસ ભેદ ન જાનત સેજ કિયે જીય માંહે ડરી,
રસબાત કરી જબ ચોક ચલી તબ જાયન કથન બહિ ધરી,
ઇન દોનનકિ ઝક ઝો નમે, ગઠનાવ પીતાબર છુટ પરી,
તો દિપક કામની હાથ ધરી. એહિ કારન સુંદરી હાથ જરી. ૨
પુત કપુત કુલચ્છન નાર લડાક પરોસી લજાવક સારો,
ભ્રાત અદેખો લંપટ પ્રોહિત. લોભીયો મીત્ર અતિત ધુતારો;
ચાકર ચોર નિશાનક ઢોર, સાહેબ સુમ દિવાન કુઢારો,
કવિ ગંગ કહે સુનશાહ અકબર, એ બારકુ બાંધ સમુદ્રમે ડારો. ૩
ભૂખમેં રાજકો તેજ સબ ઘટ ગયો, ભૂખમેં સીદ્ધકી બુદ્ધી હારી,
ભૂખમેં કામની કામસોં તજ ગઈ, ભૂખમેં તજ ગયો પુરૂષ નારી;
ભૂખમેં ઔર બ્યવહાર નહીં રહત હેં, ભૂખમે રહત કન્યા કુમારી,
કહત કવિ ગંગ નહીં ભજન બન પડત હેં, ચારહિ વેદસેં ભૂખ ન્યારી. ૪

~~~~~~~~~~
~~~~~~~~~~

કવિ–વૈતાળ.

"છપ્પા."

શસી બીન સુની રેની, જ્ઞાન બીન હરદય સુનો,
કુલ સુનો બીન પુત્ર, પત્ર બીન તરૂવર સુનો;
ગજ સુનો બીન દંત, લલીત બીન સાયર સુનો.
વીપ્ર સુનો બીન વેદ, બાગ બીન પુહપર સુનો,
સુનો રાવ સામંત બીન, સો ઘટા સુન બીન દામીની;
બૈતાળ કહે બીક્રમ સુનો, પતી બીન સુની કામની. ૧
દયા ચટ્ટ હો ગઈ, ધર્મ ધસી ગયે ધરણીમેં,
પુન્ય ગયો પાતાલ, પાપ ભયો બરન બરનમેં;
રાજા કરે ન ન્યાય, પ્રજાકી હોત ખુવારી.
ઘર ઘર ભયે બે પીર, દુખીત ભયે નર ઔ નારી,
ઉલટી દાન ગજપતી ચલે, સીલ સંતોષ કીતે ગયો,
બહેતાલ કહે બીક્રમ સુનો અબ કલીયુગ પ્રગટ ભયો. ૨
પહીર ઝીંધલે પટા, પાવ શીર ટેઢી બાંધે,
ઘરમેં તેલ ન લોન, પ્રીતો ચોરીસો સાંધે;
બાતનમેં ઘટ લેય, યુદ્ધ આખીન નહી દેખે.
અવઘટ ઘટમેં જાય, ત્રાંયા સો લેખાં માગે,
જાનત હે સો જાનત સબે, દુખ સુખ સાથી કર્મ કે,
બહેતાલ કહે બીક્રમ સુનો, યે લક્ષણ નામર્દકે. ૩
મર્દ શીસપર નવે, મર્દ બોલી પહીચાને,
મર્દ ખેલાવે ખાય, મર્દ ચીંતા નહી માને;
મર્દ દેય ઔ લેય, મર્દકો મર્દ બચાવે.
[illegible] ચાકરે કામ, મર્દકે મર્દ આવે,

પુન મર્દ ઉનહીકો જાનીયે, જો દુઃખ સુખ સાથી કર્મ કે;
બહેતાલ કહે બીક્રમ સુનો, યે સબ લક્ષણ મર્દ કે. ૪

કવિ–મેરામણ.

કવિત.

કટિ ફેંટ છોરનમેં, ભ્રકુટી મરોરનમેં,
સીસ પેચ તોરનમેં, અતે ઉર લાયકે;
મદ મદ હાસનમેં, બરૂની બિલાસનપેં,
આનન ઉજાસનમેં ચકચોંધ છાયકે.
મોતિ મનિ માલનમે, સોસની દુસાલનમે,
ચિકુટીકે તાલનમે, ચેટક લગાયકે,
પ્રેમબાન દે ગયો. ન જાનિયે કિતે ગયો,
સુ પંથી મન લે ગયો, ઝરોખે દગ લાયકે

સવૈયા.

મોરકિ ધ્યાન લગી ઘન ઘોરસે, ડોરસેં ધ્યાન લગી નટકી;
દીપક ધ્યાન પતંગ લગી, પનિહારિકિ ધ્યાન લગી ઘટકી,
ચંદ્રકિ ધ્યાન ચકોર લગી, ચકવાનકિ ધ્યાન દિને સટકી;
મીન મનો જલ ધ્યાન સુ સાગર. પંથ પ્રબીન રહે અટકી. ૧
શ્રોન કછુ ન સુને બતિયા, જબતે બતિયાં રસ પ્રેમ પિવાયો.
યા રસના કછુ ઓરન જંપત, નામ પ્રબીન પ્રબીન પઢાયો;
યા મન ઓર ન ચાહત હેં. જબને મન આપહિ કેસેં મિલાયો,
નેન કછૂ ન નિહારત હેં, જબતે મુખ ચંદ જેસો દરસાયો. ૨

કવિ—નરહર.

કુંડલિયા.

નરહર બિનતિ કહા કરે, જનનિ સુતા બિખ દેત;
બાર ખેતકું જો ચુગે, સાધો પરધન લેત.
સાધો પરધન લેત, નાવ ઘર ત્રિયા જો બોરે;
જહાં પેરૂ હોય ચોર, પ્રીત પ્રીતમ કર તોરે,
નૃપતિ પ્રજાકું દેત દુઃખ, કહા સમશેર કરધર;
ક્ષિતિપતિ અકબર શાહ સુનો, કહા બિનતિ કર નરહર. ૧

"છપ્પા."

ભૂમિ પરત અવતરત, કરત બાલક વિનોદ રસ,
પુનિ જોબન મદમત્ત, તવ ઇંદ્રિ અનંગ બસ;
વિષય હેતુ જડ ફિરત, બહુરિ પહુચ્યો વૃદ્ધાપન,
ગયો જન્મ ગુન ગનત, અંત કછૂ ભયો ન આપન.
થીર રહત ન કોઉ નરપતિ, ન બલ રહત એક ચહું જુગ જસ,
(સોઇ) અજર અમર નરહર નિરખિ, જપત ભક્તિ ભગવંત રસ. ૨
ન કછુ કૃપા બિન બિપ્ર ન કછુ કાયર જીયે છત્રી,
ન કછુ નિતી બિન નૃપતિ, ન કછુ અચ્છર બિન મંત્રી;
ન કછુ વામ બિન ધામ, ન કછુ બિન ગર્થ ગુરૂવાઇ,
ન કછુ કપટકો હેત, ન કછુ મુખ આપ બડાઇ.
ન કછુ કાન સનમાન બિન, ન કછુ સુ ભોજન જાસ દિન,
નર સુનો સકલ નરહર કહત. ન કછુ જન્મ હરિભક્તિ બિન, ૩
સર સર હંસ ન હોત, બાજ ગજરાજ ન દર દર,
તર તર સુફલ ન હોત, નાર પતિવ્રતા ન ઘર ઘર;
તન તન સુમતિ ન હોત, મોતિ જલ બિંદુ ન ઘન ઘન,
ફન ફન મનિ નહિ હોત, સર્વ મલ્યા નહિ બન બન.

કહુ રેન હોય ન સુર સબ, નર નર હોત ન ભક્તિ હર,
નરહર કબિ સુ કબિત કીયે, સર્વ ન હોય એક સર. ૬

~~~~~~~~

સુરદાસ.

સવૈયો.

ક્યા દીન પાણીમેં પીન્ડ બન્યો હે લખ્યો હે લેખ તદહિ સરમેં,
સંપત બિપત ઉપજત નિપજત બઠે ન ઘટે તદહિ તલમે,
દેસ ફિરે પરદેસ ફિરે ક્યા બેઠ રહો અપને ઘરમે,
સુરદાસ કહે ઇતનો સમજી તુમ ચીત ધરો હરીકે ચરનેં. ૧

~~~~~~~~

કવિ–ભુખણ.

કવિત

ઇંદ્ર જ્યમ જંભ પર વાડવ સુ અંભ પર,
રાવન સુ દંભપર રઘુકુલ રાજ હેં;
પૌન બારી બાહ પર શંભુ રતિનાહ પર,
ત્યોં સહસ્ર બાહુ પર રામ દ્વિજ રાજ હેં.
દાવા દ્રુમદંડ પર ચિત્તા મૃગ ઝુંડપર,
ભુખન બેતુંડ પર જેસે મૃગરાજ હે;
તે જન તમ અંશપર કાન્હ જ્યમ કંસપર,
ત્યોં મિલેચ્છ બંશપર શેર શીવરાજ હેં.
કવિત—ગરૂડ કો દાવા જેસેં નાગ કે સમુહપર,
દાવા નાગ યુથપર સિંહ શિરતાજકો;
દાવા પુરહુતકો પહારન કે પુરપર,
દાવા સબ પંછીન કે ગનપર બાજ કો.
ભુખન અખડ નવખડ મહિ મંડલમેં,

તમપર હાવા રવી કિરન સમાજકો;
પુરવ પછાહ દેશ ઉત્તર તે દચ્છીન લો,
જહા પાતશાહી તહાં હાવા શીવર જકો.

કવિત—આજી બંબ ચઢગો સાજી બાજી જબ કલા ભુપ,
ગાજી મહારાજ રાજી ભુખન બખાન તે;
ચંડીકી સહાય મહી મડી તેજતાઈ રેડ,
છડી રાજા રાયજીન દડી ચૌની આન તે.
મંદી ભુત રવી રજ બદી ભુત ધારે હઠ,
નંદી ભુત પતી ભો અનદી અનુમાનનેં,
રંકી ભુત દુવન કરકી ભુત દિગ દતી,
પકી ભુત સમુદ્ર સુલંકીકે પયાનને.

કવિ—જેષ્ટલાલ.

કવિત.

સુમને રૂપૈઓ લીનો કરમે પસીનો દેખ,
જેષ્ટ કવી દીનો ઉપદેશ યો રૂપૈયાતેં;
કાહેં અકુલાત આસુપાત કર અરે માત,
હે તુ પ્રીયે મોકું માત તાત બેન ભૈઆતે.
દાતા ઘર જાતોતો કુટાતો ના વિરામ પાતો,
આતો પરો મેરે હાથ હારમત હેયાતેં;
જીતર હોં જ્યોંલોં ત્યોંલોં હાટાં નાં બટંવુ તોય,
મેં જે મર જૈહોં તો શીખાય જેહોં છેઆતેં.

સવૈઓ.

પીંગલ કોક દોસુકી પડે શુભ અચ્છર કાવ્ય કો લાખનો હે,
ગુનરાત પનો બીન દાન ખુસી ઉર માન નહી સત બાખનો હે;

ગેહ ગાંટ કો બાય કે ગાય રીઝાવત ઇસિકિં બાતકો આંખનો હૈ,
એસો કવીશ્વર આન મીલે તો જરૂર હમેં વહ રાખનોં હૈ.

કવિત.

ઓઢો સીર સારી આંખ કાજર તે કારી કરો,
બારી બાર જાગે બાર નહિ બન જાવોં તો;
છાંડ સુઘરાઈ ગોરા છોરો જાય ગાકુતે
બાડ કલા સિખો જો જો હમારે મન ભાવોતો.
નાહિ ગુન આપમેં હમારે મન ગચવેકો,
નાચવે કો સિખો અ હિ જાચવેકુ આવો તો;
જેષ્ટ કવીરાઇ સાચી આપ કો સુનાઇ દેત,
રામકી દુહાઇ કવીતાઇ જો સુનાવો તો.

કવિત—સીદ્ધ શ્રી તમામ ગુન, ધામ માન સ્યાકે સ્યામ,
બીમનદ તપો જગતપેં નામ જાદા હૈં,
લાજ કે ઝાઝ કવિરાજ કે કલ્પતરૂ,
આજ બાપ દાદા તે, અધિક મરીયાદા હૈં.
લખીતગ પત્ર કવિજનકિ સલામ સાથ બાચીયે,
અરજ ગામ જાનેકો ઇરાદો હૈં;
રાજસીંહ યા મે ગટેસો ઇલાજ કિજીયે,
ઘોરી મરગઇ જેષ્ટ કવિ પ્યાદા હૈં.

કવિત—સીદ્ધ શ્રી વિજાપુર કે બાસી રાવ જેષ્ટ કવિ,
પત્ર એક આયો અત્ર આપકો ઉતાવરો;
પત્રીકો જુબાબ અને જાન્યો છત્રી મહી,
નામ રાજસીહ મેં હું છત્રી જાત ચાવરો.
ભેજ્યોહૈં તુરંગ આપ કાજ સો તપાસ લિજે
કિજે કામ કરવેકો એસો હમેં આવરો;

દ્વિજજન જ્યાન્યો સેર અનાજકો ગજક મેતો,
મુનિયેં કવિરાજ આપેં રાજહે સબ રવરો.

કવિત—સંસણુણુ સણુણુ સંસણુણુણુ,
બણુણુણુ બ્રગુવર મોર બજે;
ગણુગણુણુ ગણુણુ ગણુગર હત ગાંભ્રવ,
સમ જણુણુ સુર તંત્ર સજે.
વટ વટ ચોવટ, ખેત્રટ પ્રગટ પ્રગટ,
કટીધુન દુકડ બજે આએ પુર ઝનક,
ધનક ધરવાકજ અમર અમર વરસી વરઅડે,

કવિત—જેહી મુચ્છ ધરી હથ્થ, કછુ કામ ન કીનો,
જેહી મુચ્છ ધરી હથ્થ, જુગતમેં જશ નવ લીનો;
જેહી મુચ્છ ધરી હથ્થ, પારકી પીર ન જાની,
જેહી મુચ્છ ધરી હથ્થ, દીલમેં દયા ન આની.
એ પુચ્છ બરાબર મુચ્છહે, કવિયાં મરમ ન જાનીયો,
બચન લ.જ દાન ખગ વા મુખ મુચ્છ ન જાનીસો.

કવિ-બેચર.

કવિત.

કમલ ગજ્જ સીકો પલદીપેં, બ્રગ સસી વીખધર,
સાંમ સરદ થળ દીઅલ અંબ બીન રત મધ સુખ રસાળ,
ત્રણુ ત્રઠ સાકા ઉઃજ, જલદ મધ લગુ તમર,
બસંત જાંહાં બરનવે કો મીલે, પેંગત કઠીના.
લીકા નેન બાલ વેંની બની,
કર સાનમાર બેચર કહે, મલી કરનજુ રૂક્ષમણી.

શીવસીંહ.

કવિત.

પાનીસો મુકતા બીકાત રજધાની મોલ,
પાનીસો સીપાહીં એક રાખત ધરી જામકી,
પાનીસો તરવાર તર ચાલોં પેર જાત,
પાનીસો ચપલ તુરી પાવત છબી માનકી.
પાનીસો જીવ જંત, જીવત ગરીબ સબ,
પાનીસો સાનકે બનાઈ બીત ધામકી;
એરે નર ગ્યાની તુ પાનીકા જતન કર,
પાનીકે ગયે જીંદગાની કોન કામકી.

કવિત—મંજારી જો પીયે તો તો સ્વાનહુ કો પ્રાન લેવે,
બકરી જો પીવે તો તો મારે બનરાજકો;
મુરખ જો પીવે તો તો ગનહુકી ચોટ મારે,
ગધ્ધા કબુ પીવે તો તો મારે ગજરાજકો.
આતુર જો પીવે તો તો સુંદરીકી સેજ રમે,
સુદરી જો પીવે તો તો ચાહે કુછ રાજકો,
કવી સીવસીહ કહે આફુકો રંગ એસો,
ચીડીયા જો પીવે તો તો મારે ઉડ બાજકો.

કવિ—કેશવ.

" છપ્પો. "

જદપી કુસગ સગ લાભ તદપી વહ સંગ ન કીજે,
જદપી ધનીક હોય નીધન તદપી ઘટ પ્રાપ્તી ન લિજે;
જદપી દાન નહિ થવતી તદપી સનમાન ન ચુટે,

२६७५

જહાંપી પ્રિતી ઉર ઘટે તહાંપી સુખ ઉધર ન ટુટે
સુન સુજસ દ્વારકી વાર હૈ કુજસ જમાલન મુકીયે,
જીએ જાય જહાંપીં બક્ષપન કરત સઉન બલપન ચુકીયે.

કવિત.

જસકો સવાદ સોઇ સુનીયે પરાયે કાન,
આનકો સવાદ સોઇ હરીગુન ગાઇયે;
જીભકો સવાદ બુરો બોલી અને કાહુ સંગ,
સંપતકો સવાદ શીસ સબ તેં નવાઇએ.
ઘરકો સવાદ જબ એકી સંપ હોઇ ચલે,
દેહકો સવાદસો નીરોગ દેહ પાઇએ;
એ તો સુખ કો સવાદ કહત કેશવદાસ,
ખાનેકો સવાદ કછુ ઓરકો ખવાઇયે.

" છપ્પા "

તીલક બાલ બન માલ અધીક રાજત રસાલ છબી,
મોર મુગટ લટક છટક બરનત અટકત કવી,
પીતાંબર ફહરાય મધુર મુશકયાન કપોલન,
રચ્યો રૂચીર મુખપાન તાન ગાવત મૃદુ બોલન.
રતી કોટી કામ અભીરામ અતી દુષ્ટ નીકંદન ગીરી ધરન,
આનંદ કંદ વ્રજચંદ પ્રભુ જય જય જય અશરન શરન. १
મોર મુગટ નંગ જડીત કરણુ કુંડલ હેમ ઝલકે,
મૃગ મદ તીલક લલાટ કંવલ લોચન દલ પલકે;
ઘુંઘર વાલી અલક કંઠ કૌસ્તુભ બિરાજે,
પીત બસન બનમાલ મધુર મોરલી ધુન બાજે.
કરત કોટી શુભ આભરન ચંદ સુર દેખક લજત,
[illegible] હૈ ભક્તજન સુખધામ [illegible] [illegible] ભજત. २

યાચક લઘુ પદ લહે અસન લાલ ચીલ હે ગદ,
લોભી દુરજસ લહે કામીજન લહે કલંક પદ;
મુરખ અવગુન લહે લહે પઢી પઢી ગુન પંડીત,
સુર સુરસ જય લહે રહે રનમે મહી મન્ડીત.
નિર્વાન સુપદ જોગી લહે જો ન ગ્રહે મમતા સુમતી,
સુખ ભગત જગત જન લહત હે કરેજુ તાબીધ ભક્તિ અતી. ૩

કવિત.

કર્તાકો રૂપ કોન, ઇંડકો સ્વરૂપ કોન,
ઇંડ માહિ બસે કોન, ઇંડ પાર કોન હે;
નાદ બુંદ જોગ કોન, જીવ ઇસ ભોમ કોન,
ભુમીકો અવતાર કોન, નીરાકાર કોન હે.
પાપ પુન્ય કરે કોન, આવા ગમન પડે કોન,
પન્ડીત પુગન કોન, વેદવાદ કોન હે;
પંચમે પ્રપચ કોન, ઓમતી ઓકાર કોન,
મુક્તિકો દ્વાર કોન સ્વર્ગ નરક કોન હે.

કવિ—ટોડર.

કવિત.

જારકો બિચાર કહા, ગણિકાકો લાજ કહા,
ગદ્ધાકો પાપ કહા, આધરેકો આરસી;
નિર્ગુણકો ગુણ કહા, દાન કહા દરિદ્રીકો,
સેવા કહા સમકી, અરડ કીસી ડારસી.
મદપીકો શોચ કહા, સાચ કહા લંપટકો,
નીચકો બચન કહા, સ્યાલકી પુકારસી;
ટોડર સુકવિ એસે, હઠીતેં ન ટાર ટલે,
ભાવે કહો સુધી બાત, ભાવે કહો ફારસી;

કવિત—સ્યામલમેં પીરમેં, શરીરમેં ભેદ રાખે,
હિંમતી કપટકો ઉતારે તો ઉધરી જાય;
એઠો કાન કાને તો બિનાહુ યંત્ર મંત્ર કિયે,
સાંપકે જહેરકો ઉતારે તો ઉતરી જાય;
ટોડર કહત કછુ કડેન ન જાનો ચબ,
હિંમતિ કિયે તે કહો કહા ન સું ધરી જાય;
ચાગ્જિને ચારિહૂ દિસાતેં ચારો કોન ગહિ,
મેરૂકો હલાયકે ઉખારે તો ઉખરી જાય.

કવિત—નીર બીન કુપ કહા. તેજ બીન ભુપ કહા,
લચ્છન બીન રૂપ કહા, ત્રીયાકો બખાનવો;
કાલરકો ખેત કહા. કપટીકો હેત કહા,
દીલ બીન દાન કહા, ચીત માહી આનવો.
તપ બીન જોગ કહા, ગ્નાન બીન મોજ કહા,
સપુત બીન પુત કહા, હુબ્યો કુલ જાનવો,
જીવ્યા બીન મુખ કહા નેન બીન નેહ કહા.
રામ નામ બીન મુખ જાનવર પીછાનવો.

કવિ—નથુ.

કવિત.

ડૌંગ કુંજર થરહરત ડરત સુર અસુર નાગ નર,
લચક જાત ફનપત ધમત તરવર ગન ભુદર,
દીન કોલ કલ મલત ભજત ધરણી હુઈ વ્યાકુલ,
જાય સકલ ચલ અચલ કરત અતી શબ્દ કુલાહલ.
હોજાત તેજ હીન રવી શશી ઉધધીસંક ધરી ખરભરત,
નથરામ જન્ત જબ રનમાહી રામચંદ્ર ધનુ કર ધરત.

કવિ–ગિરધર.

કવિત.

દીન મચક કરી હચક લચક ધર ગીરીવર ધસકત,
વીકલ નાગ દીગપાલ કોલક કચ્છપ પીઠ મસકત;
સકલ સરીત મગ રહીત સહીત જલ નીધી જલ ઉડત,
તાલવીથ રસ રમ હીત સબ અબ અતર વર ફુટત.
દસ મોલી ચકીતચીત હીરન ગીરીએ ખરબરો,
ગીરધર બનન્ત હનુમત કુકર લંકા ચલ્યો.

કવિત—ધર ધરા ધરક ધર હરત ડરત ડીંગજ ગયદલર,
અરક ચંદ રથ ખરત જરત નીજર અનીક ધરે;
સરીત સીધુ સર ડોલ ગરત ગીરીગરજ ઘોરકર,
ચકીત કછ અહી કાલ નાયકા થકીત નૃતવર
અજ ઈંદ્ર ચલંત દમકંધ ડર છીકાર ચંડ ધ્રુનીધર અલખ,
દસરથ નદન ગીરધર કહે જનક નગર તોરયો ધનક.

કવિ–હમીર.

કવિત.

ગુની ગુન ગૈયો, દેશ દેશકો ફીરૈયો હોમેં,
અચ્છરકો લહીયો સ્વચ્છ કરતા બિચારી હૈં;
તિરકો ચલૈયો તરૈયો નિરકુકો તીવ,
તાજી ફીર પૈયો સુર શસ્ત્રનકો ધારી હૈ.
કહે હમીર સત્ય બાની પરમાની ઉર,
તાલ સ્વર ખ્યાલ તાકો સરોતા અપારી હૈં;
કોઉ સીન્દાર ધાર કરહી ઉદ્ધાર મો પૈં,
તાકો તત્કાલ મૈં રીઝાય પે કો આરીહોં.

કવિ—ભોજરાજ.

કવિત.

શશિ કે પ્રકાસ પાસ, મણિકકી કેતી જ્યોત;
રવી કે પ્રકાસ તારા, તેજ નહીં ધરત હે.
શુરવીર આગે કયુ, કાયર ન ડેરત હે;
ભૂજંગકી દ્રષ્ટિ આગે, દીપક ન જરત હે
કસ્તુરીકી બાસ આગે, કેવડો કપુત લાગે;
ત્યો કરમ આગે રૂપ, પાણી ભરત હે.
કહત કવી ભોજરાજ, સુને ક્યું ન કાન દેત;
ચતુરકી ચારો વરણ, ચાકરી કરત હે.

કવિ—કુંદન.

કવિત.

સુમ કહે પતનીસો, સપનેકી બાત સુન;
અકથ કહાની એક, બરબસ હાર્યો તો
ચાંદીકો ધર્યો તો, જોર જોર કે કર્યો તો ગાઢ;
જમીમેં ધર્યો તો ફેર, હાથમેં નીકાર્યો તો.
કુંદન કહત કવી, આયો એક તાહી સમે,
કવીતા પઢતેં વાકો, દેવો અનુસાર્યો તો.
હોત કુલ ડાઘ બડો, સુતકો અભાગ જો મેં;
જાગન પરો તો, યે રૂપૈયો દેઈ ડાર્યો તો.

(હરીગીત)

જય અંબિકા ભવ ભંજની દુખ ગંજની મન રંજની;
ભવ ભામિની સુર સ્વામિની મુજ ગામીની નિરંજની.

જય દનુજ કુલ સંહારીણી હયહારીણી જય કારીણી,
જય જય મહીધર નંદની હરવંદની ભવ તારીણી.
નિર્વાન તું મઘવાન તું, ભગવાન તું શશિ ભાન તું,
ધર ગગન નીર સમીર તું, કમલા કમલ સતાન તું.
જનરચ્છની ખલભચ્છની, શુભલચ્છની વિચચ્ચિની,
જય જચ્છની જય રચ્છની, ખે ગચ્છની ખલ સિચ્છની.
તુમ દાસકે હમ દાસ હે, ભુલે પરે ભરમાયકે,
હમ પાય અપાય રચ્છા કરહુ, અમ પાય પકરે માયકે.
પુનિ દેખિ કઇ ગિર્વાનકો, દુરવાર મેરો ફંદ હે,
માય પતીક સરતજે દ્રઢ પાસકો ઉચ્છેદ હે.

કવિ–જસુરામ.

દોહરા.

યાકે અબ ઉદાહરન, પરગટ કર પ્રમાન;
રાજનીતિ ગુન ચાતુરી, સુનિ સુનિ લેહુ સુજાન. ૧
સબકો બખત બનાયઓ, જેસે હે જુગ જીત,
કબહુ વખત ન ચુકીયે રાજનીતીકી રીત. ૨
જોઇ બખત કો બાંધીઓ, ઓર બડો ઈતમામ,
ત્યોહિ સદા રહિઓ જસુ, સાવધાન સબ કામ. ૩
એક નેન અમૃત ઝરે, એક નેનમે ખીજ,
એક નેનમે બિખ બસેં, એક નેનમે રીઝ. ૪

કવિત.

રચ્છન પ્રજાનહુકો ઉમંડ ધુમડ રહે,
કાલકો મરોરી મારીવેકી ગતિ ગહી હે,
સુકે સર સરિતાકો ભરી દેત છીનહીમેં,
ભરે ઉદધી જેસેકો સુકાય દેત સહી હે,

ચકવા ચકવી અનેક જીવનકી મિટે પ્યાસ,
પીક પપૈયાકી આસ એક નાહિ રહી હે,
રાજનીતિહુકી રીત દેખી દેખી જસુરામ,
મેહ અરૂ મહીપતિ એક રીતિ કહી હે.

દોહરો.

પ્રીતમ કહેં યો કીજીએ, રહીએં પ્રીતમ પાસ;
જો નહી કીજે તો જસુ બહોરાં હોય બીનાસ.

કવિત.

કાગહુકી સોબતીં જો કોકીલાકું બઘ આયં;
શામ રંગ ભયો સો સુપેત રંગ ના ધરે;
અનીલકી સોબતી જો બધ આય બસતીકું,
છોરકે ઉજર બન રહી બાસમેં ધરે;
રાવનકી સોબતી જો ભઈ હે સમુદ્રનકો,
ભઈ સેતુ બીચમેંસો બંદરને બાંધરે,
જો નહિ તો કાઉમો બીગરે અમેટ જસુ,
સોબત કુ સોબતમેં સુમતિ ન સુધરે.

કવી છગન— કવિત.

બુધીકો પ્રકાશ નહી સારદાકો બામ નહી,
જ્ઞાન કછું પાસ નહી બને આપ શ્યાનેહેં.
કહે કોઈ ભલી બાત સો નહી હે એ સમાત,
દીન રાત દન્ત કથા આપહી બખાને હે.
ધરમકો તો નામ કહાં રસનાપે રામ કહાં,
ધનહે સુખ ધામ કહાં ભ્રમમે ભુલાને હે.
છગન તો જાને ઇનકો તો પેહેછાને,
જનકે જણાવે કે જનાવે મરદાને હે.

કવી ત્રીભોવન— સવૈયો.

સજ્જન સંગત રંગ લગ્યો તબ નીંબકો સુખડ વૃક્ષ ભયો હેં,
પારસ સ્પર્શ લોહાકુ લગ્યો તબ કંચનકે વળ સ્વરૂપ લયો હેં.
મધુકર ભીંગ ગુરૂ બીંડ કીઓ તબ શંકર શિર ગંધોહ ચયોહે,
સો, ત્રીભુવન બિચાર નિરંતર રંગકો સંગ અનુપ ભલો હેં.

કવિત.

શ્વેતહુ સિંહાસનપર હીરા સબ જડે શ્વેત,
મોતીનકી લડી શ્વેત જટિત બહુત પ્યારી હે;
જામાતન સાહે શ્વેત પડુકા કટિબંધિ શ્વેત,
જટી તાસુ લગી શ્વેત કાછની સંવારી હે,
માથેપર પાગ શ્વેત કુંડલ છબી બની શ્વેત.
ફુલોંકી માલા શ્વેત ગલે માહ ડારી હે,
પૂનોકી રાત શ્વેત તારાગણુ બની શ્વેત,
શરદ ચંદ હોત જ્યો બિલાસમેં બિહારી હે.

કવિત.

પેસે બીન બાપ કહે પુત તો કપૂત મેરો,
પેસે બીન ભાઇ કહે બરો દુખદાઇ હે.
પેસે બિન કાકો કહે, કોન કો ભત્રિજો હે તું;
પેસે બિન બેન કહે, કોનકો તું ભાઇ હે.
પેસે બિન જોરૂ સંગ છોડકર ચલ જાય,
પેસે બિન સાસ કહે કીસકો જમાઇ હે.
પેસે બિન પરોસી કહે બડા ગમાર હે તું,
આજકે જમાનેમેં પેસેકી બડાઇ હે.

કવી ત્રિકમ— કવિત.

ચંદા બિન રેની ઔર અંગનેની દ્રગ અંજન બીન,

કવિતા બિન કહેની જો નથીના બિન સુનાહેં.
દાન બિન દાતા જોગીજન જ્ઞાન ધ્યાન બીન.
માન બીન પરોના જો પાંન બીન ચુના હે.
સલીલ બીન સરવાર રાવત ખાસો નરવર બીન.
કેસુ બીન ગર વર જો પેસુ બીન પુના હે.
ત્રિકમ પ્રકાસ કહેં અમ્બ ખાસ હે દીપ બીન.
અપુ બીન રજપુત જો અન બીન અલુ નાહે.

કવિત.

બાને ફહરાને ઘહરાને ત્યો ગાયદ ઘટ,
નાહિ ઠહરાને રાવ રાને દેશ દેશકે;
નગર બિરાને અરી નગન પરાને સુત,
બાજત નિશાને શિવરાજ જુ નરે શકે.
હાગીન કે હોહાસો હસાને કુંભ કુંજરકે,
બોનતે ભજાને અલિ છુટે લટ કેસકે,
ઠલકે દરાર હુતેં કમઠ કસરે કુટે,
કેલ દલ જયોહિ બિથુરાને શિર શેષકે,

કવિ—ચંદ.

કવિત ૧.

જદ કોપે રઘુનાથ ધનુષ્ય ચઢાવ લિનો,
દાહનગે બાલ બોલ્લી મહા કોપ કરકેં;
દાનનપેં માનનપેં ભોજનપેં આગે હોત,
એસેં ગાઢે રનહુપે પીડ દેત ડરકે.
તબ બોલત દચ્છન એંસો લચ્છન નમેરી પાસ
મેંનો જાય બાત પુછું ગચ્છનપેં હરકેં;

શિવકી આશીસ ઔર રાવનકે દશોં શીશ,
એક બેર તોડું કે (નાના) એક એક કરકે.

કવિત.

બિખરીસી લટા દેખ, ગોરી તેરે ગાલનપેં,
મહકો બિહાર દેખ કોઈ ગિરીવરસે ગીરેગો,
નેનકી ખુમારી પ્રિયા, તીન લે હસે ન્યારી,
જિયાકો ઉદાસિ કોઉ, તીરથ જાય કરેગો,
કહ કછુ દેખ તેરો, દેહકો ન દેગા દોષ,
શિષ કાટ સુંદરી, કોઇ શંકરપે ધરેગો,
કહત કવિ ચદરાય, મતકર એસો અન્યાય,
પેટ હાક પ્યારી કોઉ, પેટ ખાય મરેગો

ત્રોટક

ભગવાન ભવા ભવ તારનમો, પરમેશ પરેશ પુરાર નમો,
ત્રીગુણાતીત ત્રયબક તારનમો, જ ધીપ ભુજગુ હાર નમો.
મનરંજન મારક માર નમો, દુખ દારૂણ દીઠ વીદાર નમો,
સરવેસ સુરેસ સુવેસ નમો, કનકા ચલ ચાપ સુવેસ નમો.
દીગઅબર દીન દયાલ નમો, કનકાભ કદર્પ કપાળ નમો.
ખલ ખડન ચદ્ર સીખડ નમો, દલ દાનવ હા ભુજ દડ નમો.
અવિનાશી અજેય અમેય નમો સુખ સાર સદા શ્રુતી ગેય નમો.
ગજ ગજન ગંગ ધરાય નમો, ભગ ભજન ગોર પ્રભાય નમો.
રમની રસ લીંગસે રગ નમો ભય ભુરી હર ભવ ભગ નમો
સસી ખંડ અખડ શીખંડ નમો, જય ચડ પ્રચડઉ દડ નમો.
કરૂણા કર કામીની કાન્ત નમો, સરણાગત વસ્તલ શાન્ત નમો,
મખ અંતક અંતક કાલ નમો, ભગણાધીપ ભાસુર ભાલ નમો.